УДК 37.013

Оксана Лаврик, канд. філол. наук, доцент,
Єлизавета Швець, здобувачка вищої освіти
Національний університет «Одеська політехніка», м. Одеса

ЗАБРУДНЕННЯ МЕДІАПРОСТОРУ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ: ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ТА КЛАСИФІКАЦІЇ

Анотація. Досліджено феномен забруднення медіапростору в умовах цифровізації комунікаційного середовища. Проаналізовано основні підходи до трактування понять «інформаційне забруднення», «інформаційний шум», «дезінформація», «маніпулятивний контент» та «клікбейт». Визначено специфіку трансформації сучасного медіапростору під впливом алгоритмічних систем цифрових платформ і соціальних мереж. Особливу увагу приділено ролі економіки уваги, алгоритмізації медіакомунікації та конкуренції за аудиторію у поширенні низькоякісного та маніпулятивного контенту. З'ясовано, що забруднення медіапростору є комплексним соціально-комунікаційним явищем, яке негативно впливає на якість інформаційного середовища, рівень критичного мислення аудиторії та довіру до медіа.

Ключові слова: медіапростір, інформаційне забруднення, інформаційний шум, дезінформація, маніпулятивний контент, клікбейт, цифрові медіа, алгоритмізація.

Сучасний етап розвитку інформаційного суспільства характеризується стрімкою цифровізацією комунікаційних процесів та посиленням ролі медіа у формуванні громадської думки, соціальних практик і моделей суспільної взаємодії. Розвиток цифрових платформ, соціальних мереж та онлайн-медіа істотно трансформував структуру сучасного медіапростору та забезпечив безпрецедентну швидкість поширення інформації, розширивши можливості участі аудиторії у процесах медіакомунікації.

Водночас цифрова трансформація медіасередовища актуалізувала низку проблем, пов'язаних із надмірною інтенсивністю інформаційних потоків, поширенням недостовірного контенту, маніпулятивними практиками та зниженням якості інформації. У науковому дискурсі зазначені явища дедалі частіше окреслюються через поняття «інформаційне забруднення» або «забруднення медіапростору».

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю осмислення механізмів функціонування сучасного цифрового медіасередовища та визначення основних форм інформаційного забруднення, що впливають на суспільну комунікацію, журналістські стандарти й інформаційну безпеку.

Проблематика функціонування медіапростору та трансформації цифрових комунікацій активно досліджується у працях українських і зарубіжних науковців. Теоретичні засади вивчення медіапростору представлено у роботах В. Різуна, І. Михайлина, А. Москаленка, В. Іванова та інших дослідників масової комунікації. У їхніх працях медіапростір розглядається як багаторівнева система інформаційної взаємодії, що охоплює традиційні та цифрові канали поширення інформації.

Питання інформаційного перевантаження, дезінформації та маніпулятивного впливу висвітлено у працях О. Дрозд, В. Лизанчука, О. Самчинської та інших дослідників цифрових медіа. Науковці акцентують увагу на тому, що алгоритмізація інформаційного середовища та комерціалізація медіасфери створюють передумови для поширення інформаційного шуму й маніпулятивного контенту. Водночас проблема систематизації основних форм забруднення медіапростору та визначення їхнього впливу на сучасну журналістику потребує подальшого наукового осмислення.

Метою статті є дослідження феномену забруднення медіапростору в умовах цифрової епохи, визначення основних різновидів інформаційного забруднення та аналіз чинників, що сприяють поширенню низькоякісного й маніпулятивного контенту у сучасному медіасередовищі.

У сучасних медіадослідженнях поняття забруднення медіапростору використовується для позначення сукупності негативних процесів у сфері масової комунікації, пов’язаних із поширенням надмірної, недостовірної або маніпулятивної інформації [3, 5, 6]. Формування цього явища безпосередньо пов’язане з розвитком цифрових технологій та зміною моделей функціонування медіа.

Як зазначає В. Лизанчук, інформація у сучасному суспільстві перетворилася на стратегічний ресурс, здатний впливати на свідомість, поведінку та систему цінностей аудиторії [4]. Саме тому проблема якості інформаційного контенту набуває особливого значення в умовах цифрового середовища, де швидкість поширення повідомлень значно перевищує можливості їх критичного осмислення.

Однією з ключових характеристик сучасного медіапростору є надмірність інформаційних потоків. У науковому дискурсі це явище описується через поняття інформаційного перевантаження, яке виникає внаслідок постійного зростання обсягів інформації [3]. Надлишок повідомлень ускладнює процес сприйняття суспільно значущого контенту та сприяє формуванню інформаційного шуму.

Інформаційний шум є однією з найбільш поширених форм забруднення медіапростору. Він проявляється у надлишку повідомлень, які не мають суттєвої інформаційної цінності, дублюють уже відомі факти або містять другорядну інформацію. У цифровому середовищі це явище посилюється через постійне оновлення новинних стрічок, високий темп виробництва контенту та необмежену кількість джерел інформації [1].

Важливим чинником трансформації сучасного медіапростору стала алгоритмізація цифрових платформ. Соціальні мережі та онлайн-сервіси використовують персоналізовані системи рекомендацій, які формують інформаційне середовище користувача відповідно до його попередніх інтересів і поведінкових моделей. Унаслідок цього виникають так звані «ехо-камери» та інформаційні «бульбаш-

ки», у межах яких аудиторія переважно отримує контент, що підтверджує її попередні переконання [6].

Алгоритмічна логіка функціонування цифрових платформ безпосередньо пов'язана з феноменом економіки уваги. У сучасному медіасередовищі інформаційні ресурси змушені конкурувати за увагу користувача, що стимулює створення емоційно насиченого та сенсаційного контенту. За таких умов зростає поширення маніпулятивних комунікаційних практик [5].

Маніпулятивний контент є ще однією формою забруднення медіапростору. Його характерною ознакою є використання мовних, психологічних та емоційних засобів впливу, спрямованих на формування певних реакцій аудиторії. Подібні матеріали можуть містити перебільшення, емоційно забарвлену лексику, однобічне трактування фактів або штучне нагнітання напруги. У цифрових медіа маніпулятивний контент поширюється особливо швидко, оскільки емоційні повідомлення зазвичай отримують більшу кількість реакцій, коментарів і поширень.

Особливе місце серед форм забруднення медіапростору посідає дезінформація. У сучасних медіадослідженнях вона розглядається як цілеспрямоване поширення неправдивих або спотворених повідомлень з метою введення аудиторії в оману [6]. Небезпека дезінформації полягає у її здатності впливати на громадську думку, формувати викривлене сприйняття подій та підривати довіру до медіаінституцій.

Поширення дезінформації особливо активізується в умовах суспільно-політичної нестабільності, кризових ситуацій та воєнних конфліктів. У таких умовах аудиторія перебуває у стані підвищеної емоційної напруги, що значно знижує рівень критичного сприйняття інформації та підвищує ефективність маніпулятивного впливу.

Однією з найбільш характерних ознак сучасного цифрового медіасередовища є поширення клікбейтних заголовків. Клікбейт передбачає використання інтригуючих, емоційно забарвлених або сенсаційних формулювань, спрямованих на стимулювання переходу користувача до матеріалу. Такі заголовки часто апелюють до емоцій аудиторії, однак не завжди відповідають реальному змісту публікації.

Поширення клікбейту зумовлене економічною моделлю функціонування цифрових медіа, у якій кількість переглядів та взаємодій із контентом безпосередньо впливає на комерційні показники медіаресурсів. У результаті сенсаційність дедалі частіше переважає над принципами точності та достовірності інформації [2].

Отже, забруднення медіапростору є складним багаторівневим явищем, що формується під впливом технологічних, економічних і соціокультурних чинників. Інформаційний шум, дезінформація, маніпулятивний контент та клікбейтні заголовки істотно трансформують сучасне інформаційне середовище, впливаючи

на якість журналістики та характер сприйняття інформації аудиторією. Відтак забруднення медіапростору стає одним із ключових викликів сучасного цифрового суспільства. Розвиток онлайн-комунікацій, алгоритмічних систем і соціальних платформ сприяє не лише розширенню доступу до інформації, але й активізації процесів поширення маніпулятивного та низькоякісного контенту. Саме тому перспективи подальших досліджень полягають у вивченні механізмів протидії інформаційному забрудненню, ролі медіаграмотності у формуванні критичного мислення аудиторії та впливу алгоритмічних систем на структуру сучасного інформаційного середовища.

Список використаних джерел

1. Введенська Л. Що таке інформаційне середовище та його забруднення? *Не_спам.* 2015. URL: https://nespam2015.blogspot.com/2015/04/blog-post_7.html (дата звернення: 01.06.2026).

2. Голуб М. Клікбейт у заголовках: як маніпуляції заради переглядів руйнують довіру. *Інститут масової інформації.* 2026. URL: https://imi.org.ua/blogs/klikbejt-u-zagolovkah-yak-manipulyatsiyi-zarady-pereglyadiv-rujnuyut-doviru (дата звернення: 01.06.2026)

3. Дрозд О. Ю. Інформаційне забруднення медіапростору: сучасні виклики та наслідки. *Соціальні комунікації.* 2020. № 2. С. 8–15.

4. Лизанчук В. Психологія мас-медіа: підручник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 420 с.

5. Пуцята І. Аналіз ефекту «інформаційної бульбашки». *Вісник Львівської політехніки.* 2025. № 1. С. 131–135.

6. Ратушна Т. Фейки та дезінформація в соціальних мережах. *Грані.* 2025. № 5. С. 84–91.

УДК 316.774:004.9

Галина Лукаш, д-р філол. наук, професор,
Ребренюк Андрій, бакалавр
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ НА ОЦІНКУ ДОСТОВІРНОСТІ ІНФОРМАЦІЇ В МЕДІАПРОСТОРІ

Анотація. У тезах досліджується вплив рівня цифрових компетентностей на здатність користувачів оцінювати достовірність інформації в сучасному медіапросторі. Розглянуто ключові компоненти цифрової грамотності, визначено їх роль у протидії дезінформації та поширенню маніпулятивного контенту в умовах інформаційної нестабільності.

Ключові слова: цифрова компетентність, медіаграмотність, достовірність інформації, медіапростір, дезінформація, фактчекінг.